

İSRAİL'İN FİLİSTİN'DE SEBEP OLDUĞU GAZZE SAVAŞLARI VE YAŞANAN KATLIAMLAR

* Reşat ARSLAN
** Hakan ÇİÇEK
*** Ünal YILMAZ
**** Fatma CEYLAN
***** Vedat EROĞLU
***** Orhan PEÇENEK

Makale Türü : Araştırma Makalesi
Makale Gönderme Tarihi :29.11.2023
Makale Kabul Tarihi :05.01.2024
Atıf Bilgisi:

Reşat Arslan, Hakan Çiçek, Ünal Yılmaz, Fatma Ceylan, Vedat Eroğlu, Orhan Peçenek, "İsrail'in Filistin'de Sebep Olduğu Gazze Savaşları Ve Yaşanan Katliamlar", *International Journal of Eastern Mediterranean Studies*, Vol. 2, Issue: 1, 2024, ss. 88-109.

Özet

İsrail, Büyük İsrail Projesini yürürlüğe koymak amacıyla uzun zamandan beri sürdürdüğü iç ve dış politikalarda önemli değişikliklere gitmiştir. Son yüzyıla girildiği konusunda Yahudi camiasında ortaya atılan şayialar, İsrail'in Kudüs ve Gazze'den oluşan toprakları kendi topraklarına katarak son halkayı birleştirmek istemektedir. Bu konuyu gündemden daima düşüren politikalar geliştiren İsrail, küçük meseleleri büyütürken saldırgan tavırlar sergilemekte ve her defasında bu saldırıların sonucunu bir şekilde toprak kazancına bağlayabilmektedir. Uluslararası camianın gözünün içine baka baka toprak hırsızlığı yapan İsrail, uluslararası arenada saldırıya uğradığı propagandası yaparak suçunu örtbas etmekte ve daima mazlumun cezalandırılmasına muvaffak olabilmektedir.

Bu makalede İsrail'in dış politikalarından kaynaklı olarak şımarıkça sürdürmüş olduğu saldırganlığını ve işgal etme niyetinde olduğu Gazze topraklarına saldırı gerekçeleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arap, İsrail, İşgal, Gazze, Saldırı, Tehdit, Toprak

Abstract

Israel has made significant changes in its domestic and foreign policies, which it has been pursuing for a long time, in order to put the Greater Israel Project into effect. Rumors put forward in the Jewish community that we have entered the last century are that Israel wants to unite the last circle by annexing the lands consisting of Jerusalem and Gaza to its own territory. Israel, which develops policies that always remove this issue from the agenda, exhibits aggressive attitudes by exaggerating small issues and can somehow attribute the results of these attacks to territorial gain. Israel, which steals land while looking into the eyes of the international community, covers up its crime by making propaganda in the international arena that it is being attacked, and can always succeed in punishing the oppressed.

This article will focus on Israel's spoiled aggression, which stems from its foreign policies, and the

* Müdür, Yalangoz İlkokulu, resatarsslan@gmail.com, Orcid: 0009-0008-7433-7040

** Müdür Yardımcısı, Kırıkhan Bilim ve Sanat Merkezi, cicekhakan@hotmail.com, Orcid: 0009-0009-2503-8201

*** Müdür Yardımcısı, Alparslan İlkokulu, ylmzca87@gmail.com, Orcid: 0009 0002 0279 3588

**** Öğretmen, Kırıkhan Bilim ve Sanat Merkezi, f.c.1179@hotmail.com, Orcid: 0009-0005-5298-8553

***** Müdür, Sena Büyükkonuk İlkokulu, vedateroglu27@gmail.com, Orcid no: 0009-0006-2007-2257

***** Müdür Yardımcısı, Mete Uygun İlkokulu, pecenekorhan@gmail.com, Orcid No: 0009-0006-6728-7933

reasons for attacking Gaza, which it intends to occupy.

Key Words: Arab, Israel, Occupation, Gaza, Attack, Threat, Land

Giriş

İsrail Savunma Kuvvetleri'nin, Hanuka'nın devam ettiği 27 Aralık 2008 tarihinde yerel saatle 09:30 sıralarında Hamas'ın İsraili sivillere ve askeri birimlere karşı kassam roketli saldırılar yaptığı gerekçesi ile başlattığı savaş. İsrail'in savaşta sadece 3 vatandaşı hayatını kaybederken yaptığı saldırılar nedeniyle Gazze'de 1133 insan hayatını kaybetmiş 4000'den fazla insan yaralanmış ve on binlerce insan evsiz kalmış ve yaşam alanını terk etmek zorunda kalmıştır.

19 Haziran'da Mısır'ın arabuluculuğuyla 6 aylık ateşkes ilan edildi. 24 Haziran'da İsrail bir İslami Cihad komutanını öldürdü. Aynı gün İsrail'e üç Kassam roketi atıldı, 2 kişi yaralandı. 26 Haziran'da El Fetih İsrail'e roketler gönderdi. Aynı gün Hamas, İsrail'in Gazze şeridindeki sınır kapılarını açmamasını ateşkesin ihlali olarak nitelendirdi. Bu nitelemenin ardından Gazze şeridinden İsrail'e her ay çok sayıda roket ve havan topu atışı devam etti, ancak ne İslami Cihad, ne El Fetih, ne de Hamas bu atışların sorumluluğunu üstlendi¹.

4 Kasım'da İsrail askerleri Gazze şeridine operasyon düzenleyip 6 Hamas üyesini öldürdüler. Operasyonun sebebinin sınırın altından kazılan, İsrail karakolunu basıp askerleri rehin almayı hedefleyen bir tünel olduğu söylendi. 13 Aralık'ta İsrail, Hamas'ın da onayıyla ateşkesin devam etmesini istediğini açıkladı. Ancak daha önceki açıklamalarında da ateşkesin devam etmesini Filistin halkının istemediğini söyleyen Hamas, 20 Aralık'ta İsrail sınırı açmadığı için ateşkesi sürdürmeyeceklerini belirterek batı Negev'e havan ve roket atışlarına başladı. Hamas, ateşkesi bozmalarının sebebinin Gazze sınırının açılmaması, dolayısıyla sadece insani yardımların ulaşması olduğunu belirtti. İsrail, Hamas'ın roket ve havan atışları ile silah kaçakçılığını durdurması hâlinde sınırı açacağını belirtti. Hamas'ın razı gelmemesi üzerine Gazze ablukası devam etti. 23 Aralık'ta İsrail ordusu Gazze sınırına patlayıcı yerleştirmeye çalışan üç Filistinliyi öldürdü. 24 Aralık'ta 24 saat içinde İsrail'e 700'den fazla roket düştü. Negev'e 60'tan fazla Katyuşa ve Kassam roketi ile havan mermisi isabet etti. Hamas İsrail hedeflerine 87 roket ve havan mermisi attığını açıkladı. İsrail ordusuna operasyon izni çıktı. 26 Aralık'ta İsrail, Gazze şeridine beş geçiş kapısını insani yardımlar için açtı. Kapılardan 100 kamyon tahıl, insani yardım ve diğer mallar Gazze'ye taşındı. Ayrıca

Gazze'deki elektrik santralının yakıt vanaları açıldı. Bu hamleye rağmen Gazze şeridinden bir düzine civarı roket ve havan mermisi ateşlendi. İsrail, kapıları açmasına rağmen Hamas'ın davranışına göre operasyon yapıp yapmayacağını 28 Aralık'ta açıklayacağını bildirdi².

İHH İnsani Yardım Vakfı, Gazze'ye bir yardım filosu gönderme kararı almıştır. Filo yola çıkmış; ancak İsrail özel timi tarafından "Uluslararası sularda" silahlı saldırıya uğramış ve Gazze filosu saldırısına yol açmıştır. Saldırıda 9 kişi ölmüş ve 60 kişi yaralanmıştır. Tanzanya'nın Darüsselam şehrindeki İsrail'in Gazze'ye yaptığı saldırılara karşı yapılan protesto gösterileri.

Hamas: Hamas lideri Halit Maşal İsrail'e karşı intihar saldırıları gerçekleştireceklerini belirtirken tüm Filistinliler'i üçüncü İntifada'ya çağırdı. Bunun üzerine suskun dünyanın dili çözüldü ve konuyla ilgili açıklamalar ardı ardına basına düşmeye başladı³:

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi: Libya'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne verdiği dilekçe üzerine acil durum toplantısı yapan Konsey tarafların ateşi kesmelerini istedi.

Birleşmiş Milletler: Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-moon her iki tarafın birbirlerine saldırısını kınadı.

Avrupa Komisyonu: Avrupa Komisyonu dış ilişkiler komiseri Benita Ferrero-Waldner şiddetin bir an önce durdurulmasını istedi.

Fransa: Fransa Devlet Başkanı Nicolas Sarkozy İsrail'in yaptığı saldırıyı abartılı bulurken olayların bu hale gelmesinden Hamas'ı sorumlu tuttu.

Vatikan: Papanın bir sözcüsü hava harekâtını eleştirirken olayların nefreti daha da büyüteceğinden çekindiklerini açıkladı.

Papa XVI. Benedictus "Gazze giderek büyük toplama kampına dönüşüyor." dedi.

Türkiye: Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan İsrail'in yaptığı harekâtı barışa indirilmiş bir darbe olarak açıklarken, İsrail'in insanlık suçu işlediğini belirtti.

Almanya: Federal Almanya Şansölyesi Angela Merkel, İsrail Başbakanı Ehud Olmert'i telefonla arayarak Orta Doğu'daki bu gerginlikten Hamas'ı sorumlu tuttuğunu, İsrail'in yaptığı

---

¹ Rose MISHAAN, "Recent Events in Gaza", Hastings Int'l & Comp. L. Rev., Sayı 32, 2009, s. 639; Suna Ercan, "İsrail'de Arap Azınlığın Kimlik Sorunu", Avrasya Dosyası, İsrail özel sayısı, Cilt. 6, Sayı. 1, İlkbahar 2000, s. 245.

² Amnesty International, Israel/Gaza: Operation "Cast Lead": 22 Days of Death and Destruction, <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE15/015/2009/en> (28.12.2009); Ahmet Emin Dağ, "İşgalin mağduru Filistin ekonomisi" Çerçeve, 2008, s. 134-138

³ Human Rights Watch, Israel/Gaza: Israeli Military Investigations not Credible, 23 Nisan 2009, <http://www.hrw.org/en/news/2009/04/23/israelgaza-israeli-military-investigation-notcredible> (21 Aralık 2009)

operasyonun meşru olduğunu belirtti.

Suriye: Suriye, İsrail'le yapılan barış görüşmelerini dondurdu.

Venezuela: Venezuela Dışişleri Bakanlığı İsrail büyükelçisini ve büyükelçilik diplomatlarını sınır dışı etme kararı aldığını duyurdu.

Ağustos 2011 Gazze Şeridi Hava Saldırıları

18 Ağustos 2011 tarihinde, İsrail'in güneyindeki, Mısır sınırına yakın olan, 12. anayola düzenlenen ve daha sonra paralel ataklarla sürdürülen bir seri saldırıdır. Saldırıları 4 kişilik gruplardan oluşan 12 militan tarafından gerçekleştirilmiştir. Saldırıları öncesinde İsrail iç güvenlik servisi Şin Bet, bölgede büyük bir saldırı beklediklerini belirtti ve bölgeye taburlar konumlandırıldı. Militanlar önce 12 nolu anayol üzerindeki yolcu otobüsüne Eliat yakınlarında ateş açtı. Birkaç dakika sonra, İsrail-Mısır sınırı üzerindeki bir İsrail askeri devriyesinin yanında bomba patlatıldı. Üçüncü saldırıda, bir tanksavar, özel bir aracı vurarak dört sivilin ölmesine sebep oldu. Sekiz İsrailli bu çok aşamalı saldırılarda öldü. İsrail Güvenlik Güçleri sekiz saldırganın öldürüldüğünü raporladılar ve Mısır güvenlik güçleri ise iki saldırganı öldürdüklerini bildirdiler⁴.

Beş Mısırlı asker saldırılar esnasında öldürüldü. Mısır'a göre, ölen mısırlı askerler, Mısır sınırı boyunca militanları takip eden İsrail güvenlik güçleri tarafından öldürülmüştü, İsrailli bir subaya göre ise, sınırdan Mısır tarafına geçen bir canlı bomba tarafından öldürülmüşlerdi. Beş ölü asker, İsrail ve Mısır arasında diplomatik münakaşalara neden oldu ve Kahire'deki İsrail elçiliğinin önünde protestolar yapıldı. Medyaya göre, Mısır, İsrail'deki elçisini çekmekle tehdit etti, ama daha sonra Mısır dışişleri bakanı bu haberi yalanladı İsrail ölümlerden dolayı pişmanlıklarını resmi bir özür mektubuyla Mısır'a ilettiler. İsrail Güvenlik Güçleri bu olayla ilgili askeri soruşturma başlattı ve 25 Ağustos 2011 yılında, İsrail, Mısırla ortak inceleme kararı aldı.

Saldırganların üçünün Mısırlı olduğuyla ilgili ortaya atılan haberler herkes tarafından doğru bulunmadı ve şimdiye kadar hiçbir grup saldırılardan sorumlu olduklarını açıklamadı. İsrail hükümeti, Gazze merkezli, silahlı militanlarla saldırıları düzenleyen Filistin Halk Kurtuluş Cephesini sorumlu tuttu fakat Filistin Halk Kurtuluş Örgütü saldırılarla alakasının olmadığını belirtti. Buna rağmen, İsrail, saldırılardan hemen sonra Gazze şeridindeki 7 hedefi

⁴ BUCHAN, Russell; The International Law of Naval Blockade and Israel's Interception of the Mavi Marmara, Netherlands International Law Review, Cilt 58, Sayı 2, 2011, s. 214.

vurarak, Kurtuluş Cephesinin liderini ve dört militanını öldürdü.

21 Ağustos 2011 tarihinde, İsrail ve Hamas arasında, gittikçe artan ve 15 Filistinlinin öldürüldüğü saldırılardan dolayı resmi olmayan bir ateşkes ilan edildi. 100 den fazla roket ve havan topu Gazze'den İsrail'e fırlatıldı. Bir İsraili öldü ve bir düzine sivil yaralandı. Ateşkes, Gazze tarafından güney İsrail'e fırlatılan bir roketle çok kısa bir sürede sona erdi ve İsrail havadan misillemeler yaptı ve 7 Filistinliyi öldürdü. Ölenlerin arasında Filistin İslamî Cihat Örgütü'nün iki lideri de vardı. 26 Ağustos 2011 tarihinde Gazze'li militanlar ikinci ateşkes için çağrıda bulundu. 9 Mart 2012'de İsrail Hava Kuvvetleri, Gazze'ye yönelik saldırılarında, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin genel sekreteri Zuhir El-Qaisi'yi öldürdü. İsrail'e göre El-Qaisi 18 Ağustos 2011 Saldırılarının baş yöneticilerinden biriydi⁵.

12 nolu anayolunun güney kısmı İsrail-Mısır sınırıyla bitişiktir. 1990'lı yıllardaki çeşitli saldırılar burada gerçekleşti. 2000 yılının sonuna doğru İsrail hükûmeti İsrail-Mısır bariyerini kurma kararı aldı, ama 2011 yılına doğru 10% u tamamlanmıştı ama saldırı bu tamamlanan alanın oldukça uzağında gerçekleşti.

2011 yılındaki Mısır ihtilalinin ardından, militan gruplar Sina Yarımadası'ndaki aktivitelerini artırdı ve El-Kaide militan grupları kuruldu. Saldırılarından önceki aylarda, İsrail'e giden doğal gazın akışını etkileyen beş patlama sonrasında, Mısır, Sina yarımadasındaki silahlı güçlerini 1000 yeni askerle güçlendirdi. Mısır bunu yaparken İsrail'in rızasını aldı.

30 Temmuzda, militanlar, Mısır El-Arish'teki bir polis karakoluna saldırdılar ve altı kişiyi öldürdüler.

2 Ağustos'ta, El-Kaide'nin Sina kanadı olduğunu iddia eden bir grup, Sina İslami Halifeliği'ni kurmayı amaçladıklarını deklare etti.

14 Ağustos 2011'de Mısır güçleri Sina Yarımadasını, teröristlerin hücrelerini araştırma amacıyla süpürdü. Ürdün istihbaratı, İsrail'e, güneyde gerçekleşmesini bekledikleri bir terör saldırısıyla ilgili bilgiye sahip olduklarını ilettiler. Saldırılarından iki gün önce, Mısır ordusu, Sina Yarımadasının Kuzeyindeki bir boru hattını patlatmayı amaçlayan dört İslami başkaldırı üyesini yakaladı.

Şin Bet, güneyde 80 km uzunluğundaki bu bölgede bir saldırısı olacağını ve saldırının gece gerçekleşeceğiyle ilgili uyarıda bulundu. Bu uyarılar, İsrail Güvenlik güçlerinin bölgeye

---

⁵ Russell BUCHAN, The International Law of Naval Blockade and Israel's Interception of the Mavi Marmara, Netherlands International Law Review, Cilt 58, Sayı 2, 2011, s. 214.

çok sayıda tabur göndermesine ve 12 nolu anayolun kapanmasına sebep oldu. Yol, saldırıların olduğu gün, İsrail Güvenlik Güçlerinin güney komutası başkanı Tal Russo'nun emriyle açıldı⁶.

18 Ağustos Sınır Ötesi Saldırıları ve İsrail'in Ani Cevabı

Asıl saldırılar üç koordine aşamada gerçekleşti. Saldırıları 12 militan tarafından 4 er kişilik gruplarla 12 km uzunluğundaki bir alanda gerçekleşti. Bazı saldırganlar, Mısır Ordusu'nda kullanılan kahverengi üniformalara benzeyen üniformaları giyiyordu. İsrail ordusu ve polis kuvvetleri, Şin Bet'le işbirliği yaparak saldırganları hemen yakaladı ve alanı kapadı.

Saldırıları saat 12.00 civarında, Ein Netafim çeşmesinin yakınında, Mitzpe Ramon'dan Eliat'a uzanan 12 nolu anayol üzerinde gerçekleşti. 3 militan 200 metre aralıklarla yerleştiler saldırı alanlarına. Üzerlerinde patlatılmaya hazır bomba yelekleri, el bombaları, RPGler ve makineli silahlar vardı. 392 hattındaki, içindeki çoğunlukla askerlerin bulunduğu ama sivillerinde olduğu, Egged yolcu otobüsüne saldırganlar tarafından ateş açıldı. Çoğunluğu asker olan yedi yolcu yaralandı. Tanıklara göre, otobüsü beyaz bir araba takip ediyordu ve askeri üniformalar giyinen kişiler araçtan inip ateş açtılar. Şoför Benny Belevsky, aracı durdurmuyup hızla uzaklaştı ve İsrail Güvenlik Güçlerinin Netafim sınır geçiş noktasına yakın olan bir karakoluna doğru sürdü⁷.

Mısır ordusuna ait üniformaya benzeyen üniformalar giyinen militanlar, geçen araçlara saldırmaya başladılar ve geçen motorcuları kandırmak için beyaz mendil salladılar. Militanlardan biri yanından geçen otobüse saldırdı ve giydiği intihar bombasını patlattı. Araç boştu ama saldırganla şoför öldüler. Diğer bir militan geçen bir araca saldırdı ve sürücüsü olan kadını öldürdü. Aynı militan İsrail Güvenlik Güçlerine ait bir helikoptere RPG ile ateş etti ama kaçırdı. Güvenlik güçlerine ait bir cıp Golani tugayından gelip militana çarpıp üzerinde geçti. Aynı tugaya ait diğer bir cıp yol kenarındaki bir bombanın üzerinden geçti. Zarar gören cipten çıkmaya çalışan askerlere hayatta kalan bir militan ateş açtı. Askerler ve Yamam özel polis kuvvetlerinin elemanları militanı bulup öldürdüler çatışma esnasında. İki militan Mısır sınırından ateş açtı. İsrail güçleri hızlıca sınırı geçip ikisini de öldürdüler. Bir

⁶ Douglas GUILFOYLE, The Mavi Marmara Incident and Blockade in Armed Conflict, British Yearbook of International Law, May 2011, s. 23

⁷ Russell BUCHAN, The Palmer Report and the Legality of Israel's Naval Blockade of Gaza, International and Comparative Law Quarterly, Cilt 61, Sayı 1, 2012, s. 267

İsrailli asker yanlışlıkla dost ateşinden öldü ve birçok asker yaralandı. Mısır ordusu İsrail güçlerine Sina'da iki militan öldürdüklerini bildirdi⁸.

12.35'teki üçüncü saldırıda, İsrail askerlerinin üzerine İsrail-Mısır sınırında kurulmuş olan güvenlik örgütleri üzerinde yaptıkları rutin onarım esnasında, havan mermileriyle ateş açıldı. Saldırıda herhangi bir can kaybı gerçekleşmedi. 13.30'a doğru, militanlar, tank savarlarla birlikte ateş açtı. Ürdün sınırı yakınlarında bulunan 90 nolu hat üzerindeki bir otobüs ve araca saldırdılar. Doktorlara göre, saldırılarda beş kişi öldü. Başka bir aracın tank savarla vurulmasıyla birlikte yedi kişi yaralandı. Görgü tanıkları bazı saldırganların Mısır Ordusu Üniforması giydiğini belirttiler. İki İsrail Hava Kuvvetleri helikopteri, yaralıları kurtarmak için bölgeye çağrıldı. 18.30 civarında, militanları arayan bir İsrail devriyesi üzerine Mısır tarafından ateş açıldı. İsrail askerleri de ateşle cevap verdi ve çatışma bir saat sürdü. Yamam özel timinden bir sniper kullanıcısı asker ciddi bir şekilde yaralandı ve daha sonra öldü. Çatışma haberleri İsrail Güvenlik Bakanı Ehud Barak ve Kurmay Başkanı Benny Gantz'ın verdiği brifingi böldü⁹.

Mısır'ın yaptığı araştırmalara göre, İsrail taburlar teröristleri kovalarken Sina Yarımadasına girdi ve Mısırlı polislerle çatışma durumuna geçtiler ve daha sonra İsrail helikopteri teröristlere iki roket attı ve Mısırlı güvenlik güçlerinin üzerine makineli tüfeklerle ateş açtı. Bu saldırılarla Mısırlı bir subay ve iki polis öldürüldü. Canlı bomba olduğu raporlanan sonraki bir saldırı esnasında diğer iki Mısırlı asker öldürüldü fakat daha sonra bu ölümlerin İsrail kuvvetleri tarafından açılan ateşlerden dolayı olduğu öne sürüldü. Bazı İsrailli kaynaklar, soruşturmalar sonucu helikopterlerden açılan ateşin Mısırlı askerleri vurmaktan kaçındığını ve ölümlere sebep olan atışların kimin tarafından geldiğinin bilinmediğini belirtti. Beş ölü iki ülke arasında diplomatik krize sebep oldu ve Kahire'deki İsrail elçiliği önünde protestolar gerçekleştirildi.

Saldırılarından sonra, Eliat'a giden bütün yollar kapatıldı ve Ovda Havaalanındaki bütün operasyonlar askıya alındı. Eliat şehri girişine bariyerler kuruldu ve alan çevrelendi. İsrail'in Acil Yardım, afet, medikal yardım ve kan bankası olan kurum, Kızılalkan (Magen David Adom) alarm durumunu yükseltti ve tıbbi cihazlarla donanan doktor ekipleri kurdu. Eliat'taki İsrail Hava Kuvvetleri çok sayıda güvenlik gücü elemanını görevlendirdi. Yaralanan 29

---

⁸ . Norman G. FINKELSTEIN, Torpedoing the Law: How the Palmer Report Justified Israel's Naval Blockade of Gaza, Insight Turkey, Cilt 13, Sayı 4, 2011, s. 11-29.

⁹ The Military Advocate General's Corps (MAG), Interception of the Gaza Flotilla-Legal Aspects, <http://www.mag.idf.il/592-4071-en/Patzar.aspx> (Erişim Tarihi: 1 Ocak 2024).

kişinin 7 si önce Yoseftal Tıbbi Merkezi'ne götürüldü ve daha sonra Beersheba'daki Soroka Tıbbi Merkezine transfer edildiler. Polis halka, Eliat girişinde bariyerler olacağını ve şehirde yoğun bir polis varlığının olağını bildirdi. Ayrıca uyanık olmalarını ve şüpheli kişiler ya da cisimler gördüklerinde polisi aramalarını da bildirdiler¹⁰.

Uluslararası Terör Örgütü Grupları Araştırma Enstitüsüne göre, kendisini Ansar Kudüs olarak adlandıran bir grup saldırıları üstlendi. Ama yine de, İsrail, saldırıların Gazze'deki Filistin Halk Kurtuluş Cephesi tarafından yapıldığına dair elinde kanıtların olduğunu belirtti.

Halk Kurtuluş Cephesi, saldırıları övmesine rağmen, sorumluluğu üstlenmedi. HKC sözcüsüne göre, işgalciler, içerdeki problemleri unutturmak için bu saldırılardan HKC yi sorumlu tutuyordu. Haaretz'e göre, Gazze'de HKC'nin saldırılardan sorumlu olmasıyla ilgili şüphelerin olduğunu yazdı. Mısırlı Al-Masry Al-Youm gazetesi, Mısır güvenlik güçlerinin, üç saldırganı Mısırlı olarak teşhis ettiğini belirtti.

Gazze'nin yönetiminden sorumlu olan Hamas ta saldırılarla alakasının olmadığını belirtti. Sky News Hamas sözcüsü Taher Al-Nunu'nun konuyla ilgili demecini yayınladı. Al Nunu, Filistin yönetiminin, Ehud Barak'ın suçlamalarını kabul etmediğini ve Eliat yakınlarında gerçekleşen saldırılarla Gazze Şeridi'nin bir alakası olmadığını belirtti Buna rağmen Hamas, saldırıları övdü¹¹.

Washington Times'ın yayınladığı bilgilere göre, ABD istihbaratı, saldırılarla El-Kaide arasında bir ilişki olduğunu ve saldırılardan ya Halk Kurtuluş Cephesinin ya da Gazze'deki Jaish Al İslam'ın sorumlu olduğunu yazdı.

Gazze Şeridi'ndeki İsrail Tepkisi

Saat 18.00'da İsrail Hava Kuvvetleri, Şin Bet'le birlikte çalışarak, Rafah'taki Halk Kurtuluş Cephesi'nin kullandığını bir binayı bombaladı. 5 HKC üyesi öldürüldü. Ölenler arasında HKC Komutanı Kemal Al-Nairab ve Şin Bet'in saldırıların planlanmasından sorumlu tuttuğu komutan İmmad Hammad da vardıDiğer üçünden ikisi üst düzey isimlerdendi. Bina da bulunan militanlardan birinin 2 yaşındaki oğlu da öldürüldü. Hava

---

¹⁰ Israel Ministry of Foreign Affairs, The Gaza Flotilla and the Maritime Blockade of Gaza-Legal Background, 31 Mayıs 2010, http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Law/Legal+Issues+and+Rulings/Gaza_flotilla_maritime_blockade_Gaza-Legal_background_31-May-2010.htm (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2024).

¹¹, David R. Francis; What Aid Cutoff to Hamas would Mean, The Christian Science Monitor, 27 Şubat 2006, <http://www.csmonitor.com/2006/0227/p17s01-cogn.html> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2024)

saldırısı, Gazze Şeridi'nin kuzeyinde Mısır sınırına yakın gerçekleşti. HKC saldırıya iki intikam alacağına ant içerek cevap verdi. Daha sonra İsrail Hava Kuvvetleri Gazze'deki çeşitli hedeflere saldırılarda bulundu. Eski Filistin istihbarat üssüne yakın bir ev vuruldu ve bir kişinin ölümüne ve on yedi kişinin yaralanmasına neden oldu. İsrail'e ait hava aracı, üç füze atarak, Hamas silahlı kuvvetlerine ait bir binayı vurdu ve Hamas'a ait Khan Yunis'teki bir karakolu bombaladı. Gazze Şeridi güneyindeki açık bir alana bir füze atıldı. Kuzeyde, içinde İzzeddin el-Kassam Tugayları üyelerinin kullandığı bir bina da dahil olmak üzere çeşitli hedefler vuruldu. Hava atılan füzelerle birçok füze atarlar vuruldu. Roketleri atan üç Filistinli ve HKC'ndeki kıdemli görevlilerden Samed Abdul Mu'ty Abed vuruldu. Bu sıra yakınlarındaki başka bir kişi de yaralandı.

İsrail Hava Kuvvetleri, iki tüneli, güney Gazze'de silah yapımı için kullanılan bir ambarı ve militanların kullandığı bir alanı bombaladı. İsrail Güvenlik Güçleri'nin bir bildirisine göre, bu tüneller, saldırıları gerçekleştiren kişiler tarafından kullanılmıştı. İsrail Hava Kuvvetleri belirtilen hedefleri vurup, İsrail'e güvenle döndü. Gazze merkezindeki bir arabanın vurulmasıyla, Filistinli bir militan, 5 yaşındaki oğlu ve kardeşi öldürüldü. 9 Mart 2012 tarihinde İsrail Hava Kuvvetleri, Gazze'deki hedefleri vururken saldırılardan sorumlu olarak bilinen, Halk Kurtuluş Cephesi genel sekreteri Zuhir Al-Qaisi'yi ve onunla işbirliği yapan Mahmoud Hanani'yi öldürdü¹².

2012 İsrail Hava Saldırılarına Filistinli Militanların Tepkisi

İsrail Hava Kuvvetleri Gazze'deki hedefleri vurduktan sonra, İsrail'in güneyine en azından 10 adet füze atıldı ve Aşkelon ve Beerşeba şehirlerine isabet etti. Yaralanan kimse olmadı. Sonra gelen iki füze Aşdod'daki Yeshiva'nın avlusuna düştü ve 10 kişinin yaralanmasına neden oldu. Abdullah Azzam Şahid Tugayı adlı El-Kaide ile bağlantısı olan radikal İslami grup saldırıları üstlendi.

Gazze'den gönderilen 80 den fazla roket İsrail'deki şehirleri vurdu. Bir İsraili ölürken bir düzine insanın yaralanmasına neden oldu. Beerşeba'ya yedi roket atıldı. Demir Kubbe hava savunma sistemi beşini engelledi ama biri yerleşim yerlerinden biri vurdu ve Yossi Shushan adlı İsrail vatandaşı öldü. Lachish kasabasına 28 roket isabet etti ve Negev'e 9 roket isabet etti. Dört İsraili barınaklara kaçarken hayatlarını yitirdi ve güney Aşdod'da çalışan üç

---

¹² WikiLeaks: Israel Aimed to Keep Gaza Economy on Brink of Collapse, 5 Mayıs 2011, <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/wikileaks-israel-aimed-to-keep-gaza-economyon-brink-of-collapse-1.335354> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2024)

Filistinli çalışırken öldüler. Gazze'ye yakın İsrail şehirlerindeki evler ve araçlar zarar gördü. 21 Ağustos'ta 12 roket daha atıldı İsrail'e ve birisi bir okula isabet etti ama saldırılardan dolayı tatil olan okulda kimse yoktu¹³.

Beerşeba ve Aşkelon'a bir sürü roket atıldı. Yarısı demir kubbe sistemi tarafından durduruldu. Pazar günü kırk roket atıldı. Aşkelon'a atılan iki roketle bir araba yandı ve birçok yapı zarar gördü. Ağustos 2011 de Arap Ligi'nin Kahire'de toplanmasıyla, İsrail ve Hamas arasında gayri resmi bir ateşkes imzalandı. Ateşkes kararından 20 dakika sonra, İsrail'e havan topları ve roketler atıldı. İsrail Hava Kuvvetleri Gazze kuzeyindeki militan siperlerine saldırdı ve birçok insanı yaralı. İsrail Cihad Hareketi ve Halk Kurtuluş Örgütü ateşkesi kabul etmeyeceklerini bildirdi. İleriki günlerde Aşkelon, Negev ve Beerşeba'ya saldırılar devam etti ve İsrail tarafı da karşılık verdi saldırılara.

25 Ağustos'ta İslami Cihad Hareketi ateşkesi uyacağını söyledi. Aynı gün 15 roket ve havan topu İsrail güneyini vurdu ve Aşkelon yakınlarındaki açık bir alanı vurdu. İsrail Gazze Şeridi'ndeki hedefleri vurarak cevap verdi. Saldırıları gerçekleştiren iki terörist İsrail güçleri tarafından vuruldu. 26 Ağustos'ta yine iki roket atıldı ve bu defa Filistin Halk Kurtuluş Cephesi sorumluluğu üstlendi¹⁴.

Mısır'daki Protestolar

21 Ağustos 2011 tarihinde medya, Mısır hükümetinin, Eliat yakınlarındaki saldırılar sonucu İsrail askerleri tarafından öldürülen Mısırlı güvenlik görevlilerine cevap olarak İsrail'deki elçisini geri çekeceğini yazdı. Daha sonra Mısır dışişleri bakanı, "bizim tarafımızda Tel Aviv'deki elçimizi çağırma gibi bir istek hiç olmadı" dedi.

Medyadaki haberlerden sonra, Kahire'deki İsrail elçiliği önünde İsrail karşıtı protestolar patlak verdi. Göstericiler binaya fişekler attılar, Filistin bayrağı açtılar, ve ölümlerden dolayı İsrail elçisinin kovulmasını istediler. Daha sonra Ahmed Shahhat adlı Mısırlı bir genç elindeki Mısır bayrağıyla binanın çatısına tırmandı ve İsrail bayrağını indirip Mısır bayrağını yerleştirdi. Mısırlılar için bir halk kahramanı olarak ilan edildi. Göstericiler indirilen İsrail bayrağını yaktılar. Birkaç gün süren gösteriler esnasında, göstericiler, İsrail elçisini kovma, İsraildeki Mısırlı elçiyi geri çağırma, Camp David anlaşmalarını tekrar gözden

¹³ Sedat Kızıloğlu, İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in Gelişimi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2012, s.46.

¹⁴ Zafer Balpınar, İsrail Perspektifinden İki Devletli Çözüm, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2019, s.17

geçirme ve Gazze Şeridi'nde sınırları açma çağrısında bulundular. 26 Ağustos 2011 Cuma günü, "İsraili elçiyi kovmak için bir milyon kişilik protesto" olarak adlandırılan protesto, İsrail elçiliğinin önünde gerçekleştirildi ama Haaretz'e göre bu sadece birkaç yüz kişilik bir protestoydu.¹⁵

İsrail'in Mısır'a Özrü

Ekim 2011'de New York Times, İsrail'in Mısır'a beş ölüyle ilgili bir özür mektubu gönderdiğini yazdı.

Resmi Tepkiler

İsrail:

Cumhurbaşkanı Şimon Peres: "İsrail'deki masum sivilleri öldürmeyi amaçlayan ve hayatlarımızı kötü etkilemeye çalışan bir seri terör saldırısı, terörist gruplar tarafından gerçekleştirilmek istendi".

Başbakan Benyamin Netanyahu: "Olanlar, İsrail vatandaşlarının incinmesini amaçlayan ve ülkenin egemenliğini zedelemeye çalışan girişimlerdir".

Savunma Bakanı Ehud Barak: "Bu birçok lokasyonda gerçekleşen oldukça ciddi bir terör saldırısıdır. Bu olanlar Mısır'ın Sina üzerindeki ve terör olaylarına karşı kontrolünün zayıflığını gösterdi". Ayrıca saldırılardan Gazzelileri sorumlu tutarak, o taraftan daimi olarak terör girişimlerinin olduğunu ve bununla İsrail'in bütün gücüyle savaşacağını belirtti. Mısırlı güvenlik görevlilerin ölümlerinden dolayı duyduğu üzüntüyü belirtti ve askeri soruşturmanın yapılacağını belirtti.

Filistin tarafı

Filistin Otoritesi Baş Müzakerecisi Saeb Erekat: "İsrail Filistinli nüfusa karşı her türlü agresif girişime ve toplu cezalandırmaya hazır. Filistin otoritesi her türlü şiddete karşıdır." Ayrıca şunu da ekledi, "İsrail bu tür saldırıları Filistin'e saldırmak için bahane olarak kullanmamalı."

Hamas saldırılarıyla bir ilgisi olmadığını belirtti fakat İsrail askerlerine karşı olduğu için saldırıları övgüyle karşıladı. Hamas ayrıca, üçlü bir terör saldırısından sonra, Ehud Barak'ı

---

¹⁵ Sevda Örucü, Yahudi Diasporası'nın Filistin'e Göçü Ve İsrail Devleti'nin Kuruluşu, Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 2018, s.223

Gazze Şeridine saldırmamaları için uyardı. Buna rağmen komuta merkezleri boşalttı ve kıdemli elemanlarını sakladı.

Filistin Halk Kurtuluş Cephesi: Saldırıyı hoş karşıladı fakat saldırılardan sorumlu olmadıklarını belirtti. İsrail'in suçu üzerlerine attıklarını ve içindeki problemlerini bu şekilde örtbas etmeye çalıştıklarını ilettiler.

Tevhid ve Cihad: Gazze Şeridi'ndeki El-Kaide bağlantılı bu grup, saldırıları hoş karşılayıp Yahudi devletinin daha fazlasını beklemesi gerektiğini belirtti. İnternet üzerinden saldırıları övdü.

Mısır:

Mısır Dışişleri Bakanı, sivillere karşı şiddeti kınadığını belirtti ve İsrail'in Gazze'ye karşı operasyonlarını hemen durdurmasını önerdi.

Saldırılardan sonra İsrail, Mısır'a Sina yarımadasına asker göndermesi için izin verdi. Bu iki ülkende üzerinde anlaşığı İsrail-Mısır barış anlaşmasındaki Sina yarımadasının askersiz alan olması kuralını çiğneyen bir girişim oldu.

Haaretz'e göre, İsrail Güvenlik Kuvvetlerinin soruşturması büyük bir tedirginlik kaynağıydı. Şin Bet'in uyarılarından sonra bölgeye çok sayıda asker aktarıldı fakat alarm durumları zamanla azaldı ve saldırganlara saldırmaları gereken yeri bulmalarına olanak sağladı. Şit Bet'in uyarılarına rağmen saldırıların sabahı yolun kapatılmaması bir muhakeme hatası olarak görüldü fakat Kurmay Başkanının ve savunma bakanının teröristler hala alandayken orada bulunmaları, büyük bir güvenlik hatası olarak görüldü.

2014 İsrail-Gazze çatışması

75 asker ve 8 sivil ve 1 yabancı çalışan öldü 1.000 asker ve 32 sivil yaralı 2 asker Kayıp (İsrail İddiası) 180 asker ve 15 sivil öldü 590 asker ve 1.090 sivil yaralı 3 asker esir 2 Esir Asker Öldü (Hamis İddiası)

2.110 ölü ve 10.750 yaralı (%80'i siviller)

1.437 ölü 8.300 yaralı (Gazze Sağlık Bakanlığı)

528 ölü (200'i sivil, 156 militan, 172 bilinmeyen) (ITIC)

857 ölü (649 sivil, 122 militan, 86 bilinmeyen) (OCHA)

330 militan öldürüldü 178'i yakalandı (İsrail Savunma Kuvvetleri)

2014 İsrail-Gazze çatışması ya da İsrail hükûmetinin ifade ettiği adla Koruyucu Hat Operasyonu (Mivtza' Tzuk Eitan), İsrail Savunma Kuvvetleri (IDF)'nin 8 Temmuz 2014'te

Gazze Şeridi'ne yönelik başlattığı kara, hava ve deniz operasyonlarını içeren askerî harekât¹⁶.

Hamas militanları tarafından 3 İsraili gencin kaçırılıp öldürülmesi sonucu İsrail Savunma Kuvvetleri militanların liderlerini tutuklamak için kardeş koruyucusu opreasyonunu yürüttü. Hamas, İsrail'e roketler atmasıyla 7 haftalık çatışma başlamış oldu. İsrail darbeleri, Filistin'in roket saldırılarıyla ve kara harekâtıyla 1000'lerce insanın ölümüne sebep oldu ve bunların büyük bir kısmı Gaza'da yaşayan Filistinliler oldu.

Çocuk Ve Sivillere Yönelik Saldırıları

Şucaie'de yirmi sivil, Hamas'a karşı protesto yaparken öldürüldü. Birkaç gün sonra, Hamas yemek dağıtım sırasında çıkan çatışmada iki Gazzeliyi öldürdüğünü ve on sivilde yaraladığını rapor etti.

IDF'in 31 Temmuz'da verdiği raporlara göre, 280'den fazla Hamas roketi arızalı olduğundan Gazze sınırları içine düşmüştür. Bu roketlerin düştüğü yerlerin içinde Al-Shifa Hastanesi ve Al-Shati göçmen kampı bulunmaktadır. En az 11 kişi ölmüş ve düzinelerce kişiyi yaralamıştır. Hamas bu haberleri yalanladı fakat Filistin kaynaklarına göre çok sayıda Hamas roketi sonunda Gazze sınırları içine düşmüş ve çok sayıda sivil bu sebepten öldürüldü ya da yaralandı. Amnesty International'ın verdiği rapora göre, 28 Temmuz'da Shati göçmen kampına düşen füze 13 sivilin ölümüne sebep olmuştu. Bu füzenin sorumlusu Filistin füzesi olmasına rağmen Filistin, İsrail roketlerinin vurduğunu ilan etti¹⁷.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Navi Pillay, Hamas militanlarının "okullarda ve hastanelerde ya da nüfusu yüksek bölgelerde roket bulundurmaktan" dolayı uluslararası insan haklarının suistimalinden suçladı. Birleşmiş Milletler, Hamas'ın Gazze'deki sivil toplumu canlı kalkan olarak kullanmasını kınadı.

28 Temmuz tarihinde Fransız Haber Ajansı bir İsrail tankının bir çocuğu hedef aldığını açıklamış, saldırılarda havadan ve karadan İsrail saldırılarının hedefi olan Filistinli yaralı sivillerin tedavi gördüğü Şifa Hastanesi İsrail Savunma Kuvvetleri tarafından 29 Temmuz tarihinde bombalanmış, 10'dan fazla çocuk hayatını kaybetmişti. İsrail saldırıları sonucunda Gazze'de sağlık hizmetleri durma noktasına gelmiş, hastanelerde ilaç ve tıbbi malzeme eksikliği giderek artmakta, saldırılarda yaralanan ancak hastaneye getirilen yaralılar yaşamını

¹⁶ Dr. Mehmet Korkut Aydın, Türkiye Ekseninde Ortadoğu (1918-1991), Berikan Yayınevi, Ankara, 2019, s.181-182.

¹⁷ M. Ali Duran, Filistin Taksim Planı İngiliz Manda İdaresinin Sona Ermesinin Cumhuriyet ve Ulus Gazetelerine Yansımaları, İsrailiyat, Cilt 1, Sayı 8, 2021, s.50.

kaybetmektedir¹⁸.

Elektrik Santralinin Bombalanması ve Şucaiyye Katliamı

İsrail Hava Kuvvetleri tarafından düzenlenen, Gazze'deki hükûmet ve camileri de hedef alan saldırılardan birinde de Gazze'deki hayati önem arz eden tek elektrik santrali 19 Temmuz tarihinde bombalanmıştır.

Gazze'nin Şucaiyye mahallesine rastgele açılan ateş sonucu 72 Filistinli sivil öldü. 420 kişinin yaralandığı katliamda, Uluslararası Kızıllaç Örgütü'nün ölü ve yaralıların çıkarılması için İsrail ordusu'nun onayı ile saat 13.30'da başlayan 2 saatlik ateşkes, 15.30 sona erdi.

20 Temmuz tarihinde Gazze'ye yönelik süren İsrail saldırılarında 378 Filistinli yaşamını yitirirken 2 bin 685 yaralı olduğu bildirildi. Eski Filistin hükûmeti sağlık bakanlığı sözcüsü Eşref el Kudra, İsrail Hava Kuvvetleri tarafından 21 Temmuz tarihinde hedef alınan bir hastanede en az dört Filistinli'nin hayatını kaybettiğini söyledi. El Kudra, olayda 16 kişinin de yaralandığını belirtti.

27 Temmuz tarihinde iki taraf için geçerli 12 saatlik ateşkes ilan edildi. Fakat İsrail ateşkesin üzerinden 2 saat geçtikten sonra ateşkesi ihlal edip kara saldırısına devam etti. İsrail'in attığı füzelerden 40 kişi daha öldü.

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını kınamak ve Filistinliler'e İsrail'in düzenlediği saldırılara karşılık destek vermek için birçok ülkenin başkentinde protestolar düzenlendi.

Uluslararası Tepkiler:

Birleşmiş Milletler Birleşmiş Milletler - BM Cenevre Ofisi'nden yapılan yazılı açıklamada, Doğu Kudüs dahil işgal altındaki Filistin topraklarındaki insan hakları durumunun görüşüleceği bildirildi.

Katar Katar - Katar Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Şeyh Hamad bin Casim el Sani, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarının cezasız kalmamasını istedi.

Mısır Mısır - Mısır Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Yasir Ali, Arap Birliği'ne İsrail'in saldırılarına yönelik caydırıcı karar alınması çağrısında bulunmuş, Mısır Cumhurbaşkanının siyasi danışmanı Muhammed Seyfüdevle de İsrail'in Gazze saldırısının, "Gazze'den önce Mısır'a yöneltmiş bir darbe" olduğunu belirterek, saldırıların kabul edilemez olduğunu belirtmiş, "İsrail'in saldırısı Mısır devrimini ve Mısır Cumhurbaşkanı Mursi'nin popülaritesini

---

¹⁸ Nigâr Neşe Kemiksiz, Arap-İsrail Sorunu ve Bölgesel Yansımaları, Journal Of Awareness, cilt 3, sayı 3, 2018, s.133.

zedelemek istiyor. İsrail, fiziki olarak Ahmed el-Caberi'ye, manevi olarak Mursi'ye suikast düzenlemiştir" dedi¹⁹.

Pakistan Pakistan - Pakistan'da, İsrail'in Gazze saldırılarında hayatını kaybeden Filistinliler için 1 günlük yas ilan edildi. Tunus Tunus - Tunus Cumhurbaşkanlığı'ndan yapılan yazılı açıklamada İsrail'in Gazze'de sivil halka ve Filistin direniş gruplarına karşı düzenlediği saldırıları kınandı.

Türkiye Türkiye - Türkiye'de saldırılardan dolayı yurt genelinde 3 günlük ulusal yas ilan edildi. Türkiye Başbakanı Yardımcısı Bülent Arınç saldırılarla ilgili olarak "İsrail'in Filistin halkına karşı uyguladığı bu acımasız ve topluca cezalandırmanın ulaştığı noktada katliamı lanetliyoruz." dedi. Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu İsrail'in kara harekâtı öncesi yaptığı açıklamada "İsrail'in hava saldırılarıyla işlediği insanlık dışı cinayetlerin ardından şimdi de Gazze'ye kara harekâtı başlatmış olmasını lanetliyoruz" demiş, Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan İsrail tarafından gerçekleştirilen saldırıları Nazi Almanyası'na benzetmiş, İsrail'i "devlet terörü" yapmakla suçlamıştır. Eski Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül İsrail'in Filistinliler'e yönelik saldırılarına ilişkin "İsrail'i bir kez daha ikaz ediyorum. Bu saldırganlığı ve bu tırmanmayı durdurmazsa çok daha büyük olaylar doğuracaktır" demiştir. Ayrıca İsrail'in Filistinliler'e yönelik saldırıları TBMM'de kınanmıştır²⁰.

2021 Filistin-İsrail çatışmaları

6 Mayıs 2021 - 21 Mayıs 2021'de İsrail, Filistin, Lübnan, Ürdün, Suriye, Kudüs, Aşkelon, Tel Aviv, Hayfa, Lod, Batı Şeria, Gazze'de başlamıştır. Bu çatışmaların sebepleri arasında İsrail Yüksek Mahkemesi'nin Şeyh Cerrah'ta oturan bazı Filistinli ailelerin zorla tahliyesine hükmetmesi olmuştur.

2021 Filistin-İsrail çatışmaları, 6 Mayıs 2021'de İsrail Yüksek Mahkemesinin Kudüs'ün Şeyh Cerrah Mahallesinde oturan bazı Filistinli ailelerin evlerinden zorla çıkarılmasına ve başka bir yere yerleştirilmesine karar vermesi üzerine başlayan, ardından Mescid-i Aksa'daki Filistinlilere orantısız müdahale sonrası başlayan protestolarla büyüyen ve

---

¹⁹ Sonia Sultanzada, 1948 Arap- İsrail Savaşı: Tarafların Askeri Gücü Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, 2021, s.53.

²⁰ Osman Yalçın, 1967 Arap-İsrail Savaşı ve Savaşta Hava Harekâtı, Akademik Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 5, 2021, s.89.

daha sonra karşılıklı saldırılara dönüşerek devam eden çatışmalar bütünü²¹.

İsrail'in Doğu Kudüs'ü işgal ettiği 1967 yılındaki Altı Gün Savaşı'nın yıl dönümününü İbrani takvimine göre bazı Yahudiler tarafından "Kudüs Günü" olarak kutlandığından ve bu kutlamaların 2021 yılında 9-10 Mayıs tarihlerine denk gelmesi nedeniyle bir grup Yahudi tarafından Mescid-i Aksa'ya baskın çağrıları yapıldı. Ancak aynı tarihlerde Müslümanlar içinde Ramazan Ayı gerçekleşmekteydi. Daha sonra sabah namazını Doğu Kudüs'ün "Eski Şehir" bölgesinde yer alan Mescid-i Aksa'da kılan binlerce Filistinli tekbirler getirerek protesto yürüyüşü gerçekleştirmiş, Harem-i Şerif'in bazı noktalarına barikatlar kurmuştur. İsrail Hükûmeti tarafından protestolara izin verilmeyeceği söylenmiş, İsrail polisi, Filistinlilere göz yaşartıcı gaz, plastik mermi ve ses bombalarıyla müdahale etti²².

10 Mayıs 2021 tarihinde Mescid-i Aksa ve çevresinde İsrail Polisi'nin Filistinlilere polis şiddeti ile orantısız müdahale sırasında cami avlusundaki ağaçlardan biri alev aldı. Olay sırasında ağlama duvarı önünde bulunan bir grup Yahudi çıkan yangını şarkılar söyleyerek kutladı. İsrail parlamentosunun Filistinli vekillerinden Aymen Odeh, bir grup İsrailinin yangını izleyişini sosyal medya hesabından aktardı. Mescid-i Aksa, 1969 yılında da "Tanrı'nın Kilisesi" isimli tarikata mensup Avustralyalı Hristiyan Denis Michael Rohan tarafından kundaklanmıştı.

Hamas'ın durumu protesto amacıyla hedef gözetmeksizin attığı yüzlerce füzeye misilleme yapmak isteyen İsrail, 10 Mayıs 2021'de Gazze şeridinde sivil veya Hamas üyesi ayırmadan hava saldırıları başlattı. Dokuzu çocuk 24 Filistinli öldürüldü, 103'ü yaralandı. Adı Muhammed Abdullah Fayyad olan bir Hamas komutanı da öldürüldü. İsrail ordusu Gazze ve çevresine yönelik hava saldırılarında 15 Hamas üyesini öldürdüğünü iddia etti. Ancak bu, yalnızca bir Hamaslının öldüğünü bildiren Filistinli yetkililer tarafından doğrulanmadı. 15 mayısta Gazze'deki basın kuruluşlarının ve Associated Press (AP) ile Al-Jazeera'nın da ofislerinin bulunduğu 12 katlı bina İsrail Hava Kuvvetleri'ne ait F-16'lar tarafından binada Hamas'ın askeri varlıklarının bulunduğu gerekçesiyle vuruldu. Ağır hasar bina yıkıldı. 10 Mayıs'ta başlayan çatışmalarda Gazze genelinde İsrail Hava Kuvvetleri'nin hava saldırıları sonucu en az 58 çocuk öldü, yüzlerce çocuk da yaralandı. İsrail ordusunun Gazze'de gerçekleştirdiği hava saldırıları sonrası UNICEF, "çocuklara yönelik şiddetin durması"

---

²¹ Yusuf Yıldırım, İsrail-Filistin Sorununda İki Devletli Çözüm Arayışları, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 18, Sayı 41, 2021, s.3860.

²² Yusuf Koğ, Türkiye İsrail İlişkileri (1990-2000), Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi, Sayı 12, 2021, s.215.

çağrısında bulundu²³.

İsrail'in Kara Harekati

İsrail Hava Kuvvetleri tarafından bombalanan sivil yerleşim alanı. 13 mayısta İsrail ordusu Gazze'ye kara harekâtı başlattığını duyurdu. İsrail ordusu kara harekâtı açıklamasını saatler sonra geri çekti. Kamuoyunda, İsrail ordusunun bu açıklamayla Hamas üyelerini Gazze Şeridi tünellerine çekip ardından hava saldırıları düzenlediği şekilde yorumlandı.

Hamas'ın roket saldırılarına karşı İsrail ordusunun kullandığı Demir Kubbe savunma sistemleri. İsrail Hava Kuvvetleri tarafından Gazze merkezinde bulunan "Gazze kulesi"ne hava saldırısı düzenlemesi sonrası Hamas Gazze'deki kule binasına düzenlenen saldırılara cevaben İsrail'e 130 roket fırlattığını duyurdu. İsrail ordusu ise Gazze sınırına askeri sevkiyatını sürdürdü. İsrail Savunma Kuvvetleri ise 6 Mayıs'tan bu yana Gazze'den İsrail'e 1600'den fazla roket atıldığını iddia etti. 10 Mayıs'ta Hamas, Gazze'den İsrail'e 150'den fazla roket attı. İsrail Savunma Kuvvetleri, Kudüs ve Beyt Şemeş'e yedi roket atıldığını ve birinin durdurulduğunu söyledi. Bir İsrail sivil aracına da tanksavar füzesi ateşlendi ve sürücüyü yaraladı. 11 Mayıs'ta Hamas ve İslami Cihad İsrail evlerine roket atmaya devam etti. 41 İsraili Aşdod ve Aşkelon'da roketlerin evlerini vurması ve bir okula çarpması sonucunda yaralandı. Çin, Norveç ve Tunus 14 Mayıs'ta Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplantısı talep ederken, ABD itiraz etti. Konsey iki kez özel olarak toplandı, ancak ABD'nin itirazları üzerine bir bildiriye mutabakata varamadı. 12 Mayıs'ta İsrail-Filistin İşleri ve Basın ve Kamu Diplomasisi Müsteşar Yardımcısı Hady Amr'ın bölgeye "derhal" gönderileceği açıklandı²⁴. Mısır, Katar ve Birleşmiş Milletler'in ateşkes çabaları şimdiye kadar hiçbir ilerleme belirtisi göstermedi. 13 Mayıs'ta Hamas, saldırıları 'karşılıklı temelde' durdurmaya hazır olduğunu belirterek ateşkes teklifinde bulundu. Netanyahu kabinesinin teklifi reddettiğini bildirdi. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres, Ramazan ayının sonunu belirten İslami bir bayram olan Ramazan Bayramı'na atıfta bulunarak "Bayram ruhuna saygı nedeniyle" derhal ateşkes çağrısında bulundu. Hady Amr, 16 Mayıs'taki Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplantısı öncesinde "sürdürülebilir bir sükunete" nasıl ulaşılabileceği konusundaki görüşmeler yapmak için Tel Aviv'e geldi. 16 Mayıs'ta ABD Başkanı Joe Biden, Başbakan Benjamin Netanyahu ve Başkan Mahmud Abbas ile telefon görüşmeleri yaptı. Bir hafta içinde

²³ Remzi Çetin, İsrail Siyaseti ve Yahudi Solu, Nobel Yayınları, İstanbul, 2022, s.101-104.

²⁴ Özge Özkoç, İsrail'in Batı Şeria'daki Yerleşimci Politikası ve ABD'nin Filistin Sorununa İlişkin Barış Girişimleri: İki Devletli Çözüm Mümkün Mü? Akademik Bakış Dergisi, Cilt 15, Sayı 19, 2021, s.322-323.

gerçekleştirilen üçüncü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi acil toplantısının ardından, ABD'nin derhal ateşkes çağrısı yapan ortak bir bildiriye bir kez daha engellediği bildirildi. 9 Mayıs 2021'de İsrail Yüksek Mahkemesi, Başsavcı Avichai Mandelblit'in müdahalesinin ardından tahliyeye ilişkin beklenen kararı 30 gün erteledi. İsrail Polisi ayrıca Yahudilerin Kudüs Günü kutlamaları için El Aksa meydanına gitmelerini yasakladı. 10 Mayıs'ta İsrail, insani yardım da dahil olmak üzere Kerem Şalom sınır kapısını kapattı²⁵.

İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu, İsrail polisinin eylemlerini savundu ve İsrail'in "hiçbir radikal unsurun sükunete zarar vermesine izin vermeyeceğini" söyledi. Ayrıca "Kudüs'te inşaat yapılmaması yönündeki baskıyı kesinlikle reddediyoruz" dedi. İsraili yetkililer, Biden yönetiminden duruma müdahale etmemesini istedi. 10 Mayıs 2021'de Filistin Yönetimi devlet başkanı Mahmud Abbas, "Mübarek El Aksa Camii ve avlularında ibadet edenlere acımasızca fırtına ve saldırının uluslararası toplum için yeni bir meydan okuma" olduğunu açıkladı. Filistin'deki Filistin İslami Cihat Örgütü sözcüsü, İsrail'in "Kudüs'e yönelik saldırıyı başlattığını" söyledi. Bu saldırı bitmezse, ateşkese ulaşmak için diplomatik çabaların bir anlamı yok. Hamas, İsrail hükûmetine ultimatom verdi ve 11 Mayıs günü saat 02:00'ye kadar camiden güçleri kaldırmazlarsa başka bir roket saldırısı yapacaklarını söyledi²⁶.

İsraili Yahudilerden oluşan büyük bir kalabalık, 10 Mayıs'ta cami yakınında bir yangının etrafında toplandı ve yimakh shemam (yahudilerin düşmanlarına lanet okuma) sloganı attı; IfNotNow kurucu ortağı Simone Zimmerman, onları "Filistinlilere yönelik soykırım düşmanlığı cesaretlendirilmiş ve filtrelenmemiş" olarak gösterdikleri için eleştirdi. Netanyahu 11 Mayıs'ta acil bir güvenlik toplantısı düzenledi ve İsrail'in çeşitli yerlerinde okullar kapatıldı. İsrail Devlet Başkanı Reuven Rivlin Lod'daki ayaklanmaları bir pogrom olarak nitelendirerek kınadı.

Sonuç

Avrupa Birliği Avrupa Birliği her iki tarafı da gerilimi tırmanmamaya çağırdı ve "şiddet ve kışkırtma kabul edilemez ve her taraftan failer sorumlu tutulmalıdır" dedi. Birleşmiş Milletler Birleşmiş Milletler İsrail'in tüm planlanan tahliyeleri iptal etmesini ve

---

²⁵ Yusuf Yıldırım, İsrail-Filistin Sorununda İki devletli Çözüm Arayışları, Uluslararası Toplum Araştırmaları Derigisi, Cilt 18, No 41, 2021, s.3873-3875.

"güç kullanımında maksimum kısıtlama" kullanmaya çağırıldı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi konuyu görüşmek üzere 10 Mayıs'ta kapalı oturum için toplandı.

Arap Birliği Arap Birliği 11 Mayıs'ta acil bir çevrimiçi toplantı yaptı. Arap Birliği Genel Sekreteri Ahmed Aboul Gheit, İsrail'in Gazze'ye yönelik hava saldırılarını "gelişigüzel ve sorumsuz" olmakla kınadı. İslam İşbirliği Teşkilatı İslam İşbirliği Teşkilatı 11 Mayıs'ta İsrail'i kınadı ve Filistin'e desteğini yineledi. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nden savcı Fatou Bensouda 12 Mayıs 2021'de artan şiddet ve savaş suçlarının işlenme olasılığı konusunda endişeli olduğunu söyledi.

Arjantin Arjantin Dışişleri Bakanlığı; hem İsrail güvenlik güçlerinin aşırı güç kullanması, hem de Hamas'ın İsrail topraklarına roket fırlatması gerekçesiyle kınama bildirisi yayınladı. Ayrıca endişelerini dile getirdi ve her iki tarafı da gerilimi tırmandırmamaya çağırıldı. Avustralya Avustralya Dışişleri Bakanı Marise Payne 12 Mayıs'ta şiddete ilişkin endişelerini dile getirdi ve her iki tarafı sükunete kavuşturmaya çağırıldı. Bahreyn Bahreyn Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada İsrail güvenlik güçlerinin Filistinliler'e müdahale edilmesi kınandı.

Birleşik Arap Emirlikleri Birleşik Arap Emirlikleri'nden yapılan açıklamada ise işgal altındaki Doğu Kudüs'teki şiddet olaylarından endişe duyulduğu açıklandı. Ermenistan Ermenistan Dışişleri Bakanlığı 11 Mayıs'ta çatışmalarla ilgili "derin endişesini" dile getirerek, "ilgili tüm tarafları gerginliği azaltmak ve siviller arasında gelecekte ölümleri önlemek için itidal göstermeye" çağırıldı. Kanada Kanada Dışişleri Bakanı Marc Garneau 9 Mayıs'ta "gerilimlerin derhal hafifletilmesi ve tüm tarafların herhangi bir tek taraflı eylemden kaçınması" çağrısında bulundu. Fas Fas Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada saldırılardan endişe duyulduğu, Kral Muhammed'in ihlallerin gerilimi arttıracak olduğunu değerlendirdiği söylendi. Pakistan Pakistan Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada "İsrail işgal güçlerince Mescid-i Aksa'da ibadet edenlere yönelik saldırıyı şiddetle kınıyoruz" denildi. Rusya Rusya Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada "Doğu Kudüs'te sivillere yönelik saldırıyı kararlılıkla kınıyoruz. Yaşanan gelişmeler Moskova'da derin bir endişeyle karşılandı. Tüm tarafları şiddeti tırmandıracak adımlardan kaçınmaya çağırıyoruz." denildi. Sudan Sudan Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan yazılı açıklamada İsrail hükûmetine barış görüşmelerinin yeniden başlatılması olasılığına gölge düşürecek tek taraflı adımlardan

---

²⁶ 0Aalon Ben Meir, Reconciling The Arab Initiative With Israel's Core Requirements For Peace,2008 <https://americandiplomacy.web.unc.edu/2008/07/reconciling-the-arab-initiative-with-israels-corerequirements-for-peace/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2024).

kaçınması çağrısı yapıldı.

Türkiye Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan İstanbul'da düzenlenen bir etkinlikte Müslüman ülkeleri ve uluslararası toplumu İsrail'e karşı adımlar atmaya çağırması, "Zalim İsrail, terör devleti İsrail, Kudüs'teki Müslümanlara acımasızca ve etik olmayan bir şekilde saldırıyor" demiştir. Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, "Hiçbir kutsala saygısı olmayan İsrail'in ilk kiblemiz Mescid-i Aksa'ya yönelik saldırılarını şiddetle kınıyorum." dedi. TBMM Başkanı Mustafa Şentop, 8 Mayıs'ta İsrail polisinin Mescid-i Aksa'da sivillere saldırmasına ilişkin, "Bu gece, Mescid-i Aksa'da, namaz kılan cemaate saldırı açık bir devlet terörüdür. Şiddet ve zulüm eken barış ve huzur biçemez. Mescid-i Aksa'daki terörü lanetliyorum.", 10 Mayıs'taki hava saldırılarına ilişkin ise "İşgalci İsrail tam anlamıyla bir devlet terörü uyguluyor. İsrail savaş uçaklarının Kuzey Gazze'ye düzenlediği saldırıda 3 çocuk öldü. Birleşmiş Milletler ve tüm dünya yine sessiz. Herkes sussa da, biz, Türkiye olarak hiçbir zaman susmayacağız" dedi. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu İsrail güvenlik güçlerinin orantısız müdahalesi için "Bu vahşete ses çıkarmayanlar Orta Doğu Barış Sürecinden bahsetmesin. Filistinli kardeşlerimizin sesi olmaya, haklarını savunmaya devam edeceğiz!" dedi. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun yaptığı açıklamada "Filistinlilere yönelik işgal ve şiddet politikasını endişeyle takip etmekteyiz. İsrail'in kutsallarımıza saldırması asla kabul edilemez. Bugün, ilk kiblemiz Mescid-i Aksa'ya ses bombalarıyla gerçekleştirilen baskını şiddetle telin ediyoruz" demiş, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, "İsrail işgal güçleri Mescid-i Aksa'yı derhal terk etmelidir. Bu menfur ve pervasız saldırılar derhal durmalıdır" demiş, 10 Mayıs'ta Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) grubu bulunan 5 parti, ortak bildiriyle İsrail'i kınadı.

Ürdün Ürdün Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Dayf el-Fayiz "Harem-i Şerife yapılan baskının ve barış içinde ibadet edenlere yönelik saldırının, açık bir ihlal ve barbarca bir davranış" dedi. Vatikan Vatikan, Papa Francis, 9 Mayıs'ta Regina caeli konuşmasında Kudüs'te barış ve çatışmaların sona ermesi çağrısında bulundu. 9 Mayıs'ta İngiltere Müslüman Derneği, İsrail'in saldırılarına karşı Londra, Manchester, Birmingham ve Bradford'da protestolar düzenledi. 10 Mayıs'ta binlerce Ürdünlü Amman'daki İsrail büyükelçiliğinin önünde protesto düzenledi. 10 Mayıs'ta binlerce Türk, Suriyeli ve Filistinli İstanbul'da İsrail konsolosluğunun önünde protesto düzenledi. Protestocular, ellerinde Filistin ve Türk bayraklarıyla toplandı, "Türk ordusu Gazze'ye!" benzeri sloganlar attı. 11 Mayıs'ta, Cape Town'da yüzlerce Güney Afrikalı, Filistin yanlısı bir protesto düzenledi. 11 Mayıs'ta yüzlerce

protestocu Brighton'da Filistin yanlısı bir grup protesto düzenledi. Manhattan'da İsrail yanlısı ve Filistin yanlısı protestocular 11 Mayıs'ta çatıştı. 11 Mayıs günü öğleden sonra Washington, DC'de Anayasa Caddesi'nde Filistin yanlısı bir gösteri düzenlendi. Amerikan-İslam İlişkileri Konseyi (CAIR), 11 Mayıs'ta Washington D.C.'deki Dışişleri Bakanlığı önünde Filistin yanlısı bir protesto düzenledi. Protestoya Temsilciler Rashida Tlaib ve Andre Carson katıldı.

Bir İngiliz kampanyası olan "El Aksa Dostları", parlamento üyelerine en az 45.000 e-posta gönderdi ve organizatör İsmail Patel tarafından "ezildiğini" söyledi ve "İngiltere'nin önde gelen siyasi partilerinin liderlerinin" gösterdiğini "söyledi. Kudüs'ün El-Aksa Camii ve Şeyh Jarrah mahallesindeki krizde büyük ölçüde sessizliğini koruyan, kamuoyundan uzak duruyor ". 14 Mayıs günü Tokyo'da Müslüman öğrenciler, Budist rahipler ve Hristiyan Barış Ağı temsilcileri ortak bir yürüyüş düzenledi. Yürüyüşte "Öldürme, daha fazla savaşma" sloganları atıldılar.

Kaynaklar

Rose MISHAAN, "Recent Events in Gaza", Hastings Int'l & Comp. L. Rev., Sayı 32, 2009.

Suna Ercan, "İsrail'de Arap Azınlığın Kimlik Sorunu", Avrasya Dosyası, İsrail özel sayısı, Cilt. 6, Sayı. 1, İlkbahar 2000.

Amnesty International, Israel/Gaza: Operation "Cast Lead": 22 Days of Death and Destruction, <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE15/015/2009/en> (28.12.2009); Ahmet Emin Dağ, "İşgalin mağduru Filistin ekonomisi" Çerçeve, 2008, s. 134-138

Human Rights Watch, Israel/Gaza: Israeli Military Investigations not Credible, 23 Nisan 2009, <http://www.hrw.org/en/news/2009/04/23/israelgaza-israeli-military-investigation-notcredible> (21 Aralık 2009)

Russell Buchan, The International Law Of Naval Blockade And Israel's Interception Of The Mavi Marmara, Netherlands International Law Review, Cilt 58, Sayı 2, 2011.

Douglas Guilfoyle, The Mavi Marmara Incident And Blockade In Armed Conflict, British Yearbook Of International Law, May 2011.

Russell Buchan, The Palmer Report And The Legality Of Israel's Naval Blockade Of Gaza, International And Comparative Law Quarterly, Cilt 61, Sayı 1, 2012.

Norman G. Finkelstein, Torpedoing the Law: How the Palmer Report Justified Israel's Naval Blockade of Gaza, Insight Turkey, Cilt 13, Sayı 4, 2011, s. 11-29.

The Military Advocate General's Corps (MAG), Interception of the Gaza Flotilla-Legal Aspects, <http://www.mag.idf.il/592-4071-en/Patzar.aspx> (Erişim Tarihi: 1 Ocak 2024).

Israel Ministry of Foreign Affairs, The Gaza Flotilla and the Maritime Blockade of Gaza-Legal Background, 31 Mayıs 2010, <http://www.mfa.gov.il/MFA/>

Government/Law/Legal+Issues+and+Rulings/Gaza_flotilla_maritime_blockade_Gaza-Legal_background_31-May-2010.htm (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2024).

David R. Francis; What Aid Cutoff to Hamas would Mean, The Christian Science Monitor, 27 Şubat 2006, <http://www.csmonitor.com/2006/0227/p17s01-cogn.html> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2024)

WikiLeaks: Israel Aimed to Keep Gaza Economy on Brink of Collapse, 5 Mayıs 2011, <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/wikileaks-israel-aimed-to-keep-gaza-economy-on-brink-of-collapse-1.335354> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2024)

Sedat Kızıloğlu, İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in Gelişimi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2012.

Zafer Balpınar, İsrail Perspektifinden İki Devletli Çözüm, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2019.

Sevda Örucü, Yahudi Diasporası'nın Filistin'e Göçü Ve İsrail Devleti'nin Kuruluşu, Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, 2018, s.223

Mehmet Korkut Aydın, Türkiye Ekseninde Ortadoğu (1918-1991), Berikan Yayınevi, Ankara, 2019.

M. Ali Duran, Filistin Taksim Planı İngiliz Manda İdaresinin Sona Ermesinin Cumhuriyet ve Ulus Gazetelerine Yansımaları, İsrailiyat, Cilt 1, Sayı 8, 2021, s.50.

Nigâr Neşe Kemiksiz, Arap-İsrail Sorunu ve Bölgesel Yansımaları, Journal Of Awareness, cilt 3, sayı 3, 2018.

Sonia Sultanzada, 1948 Arap- İsrail Savaşı: Tarafların Askeri Gücü Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Osman Yalçın, 1967 Arap-İsrail Savaşı ve Savaşta Hava Harekâtı, Akademik Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 5, 2021.

Yusuf Yıldırım, İsrail-Filistin Sorununda İki Devletli Çözüm Arayışları, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 18, Sayı 41, 2021.

Yusuf Koğ, Türkiye İsrail İlişkileri (1990-2000), Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat, Tarih ve Düşünce Dergisi, Sayı 12, 2021.

Remzi Çetin, İsrail Siyaseti ve Yahudi Solu, Nobel Yayınları, İstanbul, 2022.

Özge Özkoç, İsrail'in Batı Şeria'daki Yerleşimci Politikası ve ABD'nin Filistin Sorununa İlişkin Barış Girişimleri: İki Devletli Çözüm Mümkün Mü? Akademik Bakış Dergisi, Cilt 15, Sayı 19, 2021.

Yusuf Yıldırım, İsrail-Filistin Sorununda İki devletli Çözüm Arayışları, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 18, No 41, 2021.

Alon Ben Meir, Reconciling The Arab Initiative With Israel's Core Requirements For Peace,2008 <https://americandiplomacy.web.unc.edu/2008/07/reconciling-the-arab-initiative-with-israels-corerequirements-for-peace/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2024).